

JAMA

ja vuodenkierto

Sampsä Kiianmaa

Jama

ja vuodenkierto

Sampsa Kiianmaa

JAMA

ja vuodenkierto

© 2026 Sampsa Kiianmaa

Kansi: Elias Kiianmaa

Kannen kuva: Akseli Gallen-Kallela, Ahlströmin kokoelma,
Kansallisgalleria / Ateneum

Takakannen kuvat: Peitsa Mikola, Peitsa Mikolan kokoelma, Lusto -
Suomen Metsämuseo, Carlos "Grury" Santos, Unsplash

Selkämyksen kuva: Iconfromus, flaticon.com

Kannen fontti: Espinosa Nova Pro

Otsikoiden fontti: Garamond Book

Leipätekstin ja takakannen fontti: Petrona

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100
Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri,
Saksa

ISBN: 978-952-80-7564-6

Sisällys

Prologi – Satumaa.....	11
Ensimmäinen osa.....	15
1. luku – Sadonkorjuu.....	17
2. luku – Työ.....	24
3. luku – Poika.....	32
4. luku – Pako.....	40
5. luku – Taistelu.....	42
6. luku – Earth people.....	51
7. luku – Varjo.....	61
8. luku – Mestari.....	74
9. luku – Harakka.....	80
10. luku – Luopuminen.....	89
11. Luku – Kutsu.....	98
12. luku – Tuon elo.....	99
14. luku – Pinnan alla.....	104
15. luku – Hakolampi.....	106
16. luku – Nostohenki.....	112
17. luku – Lempo.....	116
18. luku – Päästä irti.....	123
19. luku – Epäily.....	125
20. luku – Loppu.....	127

Toinen osa.....	135
21. luku – Huuto.....	137
22. luku – Portit aukeavat.....	141
23. luku – Mies.....	148
24. luku – Sarviukko.....	159
25. luku – Alkemia.....	161
26. luku – Kalenteri.....	169
27. luku – Katumus.....	173
28. luku – Kuun neito.....	179
29. luku – Kortto.....	188
30. luku – Kumpu.....	194
31. luku – Pässinpäivät.....	199
32. luku – Kadotus.....	205
33. luku – Viha.....	211
34. luku – Tahvana.....	216
35. luku – Erakko.....	226
36. luku – Järki.....	229
37. luku – Vakan henki.....	239
38. luku – Painajainen.....	244
39. luku – Syyllinen.....	251
40. luku – Vihollinen.....	256
41. luku – Vanha kehno.....	263
42. luku – Karhunkaato.....	279
43. luku – Tyhjyyden kuva.....	283
44. luku – Hengen päästö.....	291
45. luku – Näkymä.....	297
46. luku – Uhrilupaus.....	302
47. luku – Suden päivä.....	304
48. luku – Loputon antaminen.....	308

Kolmas osa.....	314
49. luku – Toteuta tahto.....	316
50. luku – Hubris.....	319
51. luku – Pelko.....	322
52. luku – Halu.....	334
53. luku – Neitojen kisat.....	340
54. luku – Tosi-itse.....	350
55. luku – Kiima-ajot.....	371
56. luku – Kivinen polku.....	382
57. luku – Uhrin aatto.....	386
58. luku – Runtu.....	390
59. luku – Uhri.....	391
60. luku – Loputon antaminen.....	396
61. luku – Alku.....	402
Epilogi – Jaami.....	404
Perät.....	411

*"Kontiešta šanottih jotta kontie on kirottu rahvahašta.
Še kontie kun nyletäh ní še on níinkur rahvaš."
– Oksenja Nykänen*

“Kun kuulet miun tulevan
Miehen aimo astuaksi
Urohoisessa väessä
Miehisessä joukkiossa
Keträä sininen lanka
Laita kulta kuontaloihin
Pane vaski vartaloihin
Keträä sininen lanka
Sinisestä kuontalosta
Vaskisesta vartalosta
Veä siitä sininen lanka
Niin läpi salon sinisen
Josta kulta kuunteloo
Hopie tilin tekeepi
Ohtonen metsän omena
Mesikämmen källeröinen
Kun sie kuulet miun tulevan
Miehen aimon astuvaksi
Kyte kynnet karvohisi
Hampaat ikenihisi
Ohtonen metsän omena
Mesikämmen källeröinen
Niin se ohto käänteleksen
Kun pyy pesäsä päällä
Rastas raunioissaan
Vasten miestä valkieta
Kohin koivun karvallista
Ohtonen metsän omena
Päre jouset puikko nuolet
Ampujat ala kätiset
Minä hiihan hiljallen
Verkkaselleh vetelen

Hiljallen on huono käyä
Sauan voimaton pitää
Saata tuolle saarekselle
Tuolle kummulle kuleta
Josta saalis saatanehen
Erän toimi tuotanehen
Harvon on nähty näillä teillä
Näillä tuhmilla tulilla
Vaivasilla valkioilla
Ihmeheks on saalis saatu
Virsiä Jumalan vilja
Anna ainoinen Jumala
Anna vastaki Jumala
Toisteki totinen luoja
Näin tässä elettäväksi
Toisin puuhaeltavaksi
Niin sillan sanottiin
Suun syötit synnyn syötit
Esivanhemmat elätit
Niin mikset minua syötä
Suun suurilla paloilla
Herkkuloilla heimokunnan
Mistä suuttu suuri luoja
Villan antaja vihastu
Ellös suuttuo Jumala
Maan pitäjä pillastuo
Toki anna ajallasi
Iälläni ajallani
Pojan polvi päivänäni
Kyllin syöä kyllin juoa
Kyllin antoa kylään”

- Arhippa Perttuine, 1834a

Prologi – Satumaa

Avaan kirjan sen vanhimman sadun kohdalta ja luen.

”Iso ja akka asuivat syvällä metsässä ja heillä oli kolme poikaa. Kaksi vanhimmaista olivat lähteneet jo kauan sitten maailmalle seikkailemaan ja kävivät vanhempien luona enää juhlapyhinä, mutta nuorin poika, Tuhkimus, asui yhä kotona. Tuhkimus tykkäsi loikoilla paitasillaan jyväkeossa ja tapsutella tuhkaisin jaloin uuninpankolla ilman huolen häivää.”

”Siitä tulee varmaan toi sen nimi Tuhkimus, siitä tuhkasta”, sanon ja katson hämääni kohti lapsia.

”Eiku lue Rauta-Hannu, jooko”, Johannes sanoo katsoen minua sängystään. Poika pääsi isompien lasten sänkyyn, kun pikkusisko syntyi. Maria ei sano mitään, ei oikein osaa vielä. Tutkii meitä hiljaa valkoisten pintojen takaa.

”Iskä mietti, että kertoisin teille toisen sadun tänä iltana.”

”Okei, mutta huomenna sit Rauta-Hannu”, Johannes sanoo ja vetää traktoripeiton likemmäs kääntyen kyljelleen kuuntelemaan.

”Eräänä päivänä äiti pyysi Tuhkimusta lähtemään kuninkaan kaupunkiin töihin. Tuhkimus ei olisi millään halunnut lähteä vaan jäädä mieluummin kotiin äidin luokse köllöttelemään. Mutta äiti vaati ja antoi pojalleen hyvän leivän evääksi. Kaupungissa Tuhkimus etsi kovasti töitä muita vastaan kilpaillen, mutta päättikin jakaa äidiltään saamansa leivän toisten kanssa. Hän ajatteli, että

niin kaikilla olisi parempi. Kaikkensa antaneena hän ei olisi enää millään jaksanut innostua töistä.

Ankara tehtaanjohtaja käski Tuhkimuksen kuitenkin töihin. Hänellä oli Tuhkimukselle tehtävä. Johtaja oli tosi-tosi rikas, mutta pelkäsi, että kukaan ei rakasta häntä. Niinpä Tuhkimuksen piti löytää ja tuoda johtajalle ikui-nen rakkaus, tai muuten johtaja leikkaisi ja leikkaisi ja söisi Tuhkimuksen koko perheen.

Tuhkimus meni suruissaan metsään ja istui suuren, sinisen kuusen suojaan. Kuinka hän nyt selviäisi ja pe-lastaisi ukkonsa ja akkansa? Silloin puun luokse juoksi jostain suuren suuri, musta koira, kuin salama. Tuhki-muksella oli taskussa viimeinen äidin antama leivän-murunen ja hän antoi sen koiralle. Siinä samassa koira muuttui puhtoiseksi neidoksi. Tuhkimuksen kaunis an-teliaisuus oli pelastanut koiraksi taitotun neidon. Kiitok-seksi pelastamisestaan neito antoi Tuhkimukselle taika-
kirjan, tulukset, koivun siemenen ja peilin. Kunhan Tuh-
kimus vain seuraisi kirjan ohjeita, niin hän löytäisi kai-
paamansa ikuisen rakkauden.

Ilkeän johtajan neuvonantajat eivät halunneet, että Tuomas onnistuisi tehtävässään. He pelkäsivät, että heidän jatkuva rahanteko tyrehtyisi, jos johtaja löytäisi ikuisen rakkauden. Kuka sitten antaisi heille lisää rahaa. He päättivät estää rakkauden löytämisen.

Ensimmäinen neuvonantaja yritti haudata Tuhki-muksen maan uumaan, mutta Tuhkimus poltti tuluksilla arkkunsa poroksi, kuten neidon taikakirja neuvoi. Toinen neuvonantaja lähetti pahimmat painajaiset Tuhkimuksen kimppuun, mutta Tuhkimus piiloutui peilin taakse, kuten taikakirja kehotti ja painajaiset haihtuivat takaisin tyh-jyyteen. Kolmas neuvonantaja yritti eksyttää Tuhkimuksen pimeimmistä pimeimpään vainajien kompostiin, mutta Tuhkimus istutti kompostiin siemenen ja kiipesi taimea pitkin valoon juuri niin kuin taikakirjassa neuvottiin. Neljäs ja viimeinen neuvonantaja lähetti metsästä Tuhkimuksen kimppuun johtajan suuren, raivoavan karhun, joka yritti haukata Tuhkimuksen suihin.

Silloin Tuhkimus lauloi karhulle taikakirjasta rakkauslaulun. Eikä kukaan ollut ennen laulanut karhulle mitään niin kaunista. Karhu leppyi oitis ja antoi Tuhkimukselle vastalahjaksi taikalampun, jolla hän löytäisi ulos metsästä ja minne ikinä tahto veikään. Tuhkimus sytytti lampun ja varjot katosivat valoon. Tuhkimus löysi ikuisen rakkauden, joka täytti kirkkaudellaan koko maailman, ja vaativa johtaja hävisi sen siliän tien. Tuhkimus ja neito yhtyivät huntujen takana morsiushuoneessa ja niin Tuhkimus pääsi vehreään valtakuntaan. Sen pituinen se.”

Lasten sängyistä kuuluu rauhallista tuhinaa. Siristän silmiä. Sivun lopussa, sadun alla näkyy hento lyijykynämerkintä. Joku on kirjoittanut kirjaan.

”Elämä on vain uni. Tee unestasi kaunis.”

Ensimmäinen osa

"Kuinka täällä kuuluu elää tuhoamatta kaikkea?"

Kysymys ei jätä helsinkiläistä perheenisää rauhaan. Tuomas on palanut loppuun. Maailma vaatii häneltä kahta mahdollisuutta yhtä aikaa: loputonta kasvua ja sen aiheuttaman tuhon pysäyttämistä. Kaiken menettäneenä hän kuulee kutsun. Öinen neito tahtoo hänet mukaansa Pohjan perälle, jättämään kaiken tutun taakseen ja sukeltamaan kansanuskon shamanistiseen vuodenkiertoon. Kadonnut vastaus odottaa.

Sampsa Kiianmaan esikoisromaani *Jama ja vuodenkierto* ottaa lukijan mukaansa shamaanien ja alkemistien suureen työhön, vaellukselle Tämänilman tuolle puolen, loven takaiseen Tuoneloon ja myyttiseen karhunkaatoon. Eikä takaisin palatessa mikään ole enää entisellään. Mitä tarinaa ihmiset elivät ennen jatkuvaa kasvua, ja voimmeko me vielä löytää sen?

Sampsa Kiianmaa (s. 1978) asuu Helsingin Kannelmäessä. Hän on perehtynyt syvällisesti pohjoisen kansanuskon ja alkemian perinteeseen kulkien nykyisin suufien polkua.

